

UB vil , med utgangspunkt i våre nettsider, fortsette med å presentere ulike aktualiteter innen kunnskaps- og forskningsformidling, nye tilbud til våre brukere og nyheter fra biblioteksektoren mer generelt. Vi vil også gjøre leserne bedre kjent med spesielle godbiter fra våre egne samlinger.

Et åpent publiseringsarkiv for UiTø

Publisert også i papirutgaven av TROMSØFLAKET, mars - 2005

I styresak S56-04 vedtok universitetsstyret å etablere et åpent publiseringsarkiv for universitetet. Universitetsbiblioteket fikk det administrative ansvaret for gjennomføringen av et toårig prosjekt som skal realisere dette.

Hva er et åpent publiseringsarkiv?

I kortversjon er dette et arkiv eller database over publikasjoner som blir gjort åpent og fritt tilgjengelig for allmennheten via internett. I internasjonale sammenhenger er begreper som "open access" og "institutional repositories" mye brukt om dette (et søk i Google gir over 400 000 treff!).

Universitetsbiblioteket har arbeidet i flere år med temaet og har valgt å kalle det et åpent, digitalt vitenarkiv. Det sier noe om innholdet og måten dette skal gjøres tilgjengelig på. Etter norsk tradisjon vil hoved-/masteroppgaver bli inkludert i et slikt arkiv, sammen med doktorgradsavhandlinger, rapportserier, institusjonstidsskrifter og andre vitenskaplige arbeider (artikler, posters, etc.).

Hvorfor er dette viktig?

Et åpent publiseringsarkiv skal bidra til å imøtekomme to sentrale behov. Det første og kanskje mest åpenbare er å synliggjøre bedre arbeidet ved egen institusjon, fra masternivå og oppover. En felles kilde for alt, som er fritt tilgjengelig for alle og som tilbyr gode muligheter for søking og avgrensing, vil være et viktig bidrag til å oppnå dette. Behovet for, og viktigheten av dette arbeidet, kan illustreres ved å se på universitetets plass i den mest anerkjente basen over doktoravhandlinger og masteroppgaver, *Dissertation Abstracts*. Av ca. 2 millioner oppgaver fra mer enn 1000 universitet og høyskoler er ca. 2000 fra Norge, og av disse er 2 – to – fra vårt universitet (begge fra 1989!).

Den andre begrunnelsen for et åpent publiseringsarkiv er motivert ut fra en internasjonal bevegelse for åpen tilgang til vitenskaplig materiale, - kalt "open access". Denne har sin bakgrunn i et paradoks som bibliotekverden

har engasjert seg i over lang tid, og som nå også har fått oppmerksomhet både fra forskere og deres institusjoner. Følgende beskrivelse, hentet fra Universitets- og høgskolerådets brev av 25.1.05 til medlemsinstitusjonene, viser dette paradokset.

Nye digitale publiseringsløsninger fører til at resultater fra forskning umiddelbart kan gjøres tilgjengelig for alle med internettilknytning. Offentlig støtte til forskning har som forutsetning at resultatene skal være fritt tilgjengelig for alle siden det bare er gjennom maksimal spredning av kvalitetssikrede forskningsresultater at forskningen kan få den ønskede betydning. Men i dag skjer det meste av publiseringen gjennom kommersielle forlag, og bruken er begrenset til de som har abonnement.

De siste 15 år har abonnementsprisen på vitenskaplige tidsskrifter økt med fire ganger i forhold til prisindeksen. Konsekvensen er at selv Harvard University, med den største tidsskriftsbestanden i USA, kun kan kjøpe inn ca. 60 % av den forskningsrelevante tidsskriftslitteraturen.

"Open access" – modellen tar sikte på å gi global og gratis tilgang til forskningsresultater og primærkilden for dette er institusjonelle publiseringsarkiv (i tillegg til fagfelleverderte "open access" tidsskrifter). Metoden baserer seg på at forskerne parallellpubliserer sine vitenskaplige artikler i institusjonsarkivet, enten før eller etter originalpubliseringen. Etter lang tids bearbeiding gir nå nærmere 80 % av de viktigste tidsskriftsutgiverne tillatelse til at forskerne kan gjøre dette.

Hvorfor UB?

Universitetsbiblioteket har i løpet av de siste fem år arbeidet med en digital publiseringstjeneste og kan tilby instituttene en mulighet til publisering av hoved-/masteroppgaver (inneholder nå 38 oppgaver). Tilsvarende er det utviklet en tjeneste for institusjonstidsskrifter, realisert for tidsskriftet Nordlyd med 8 hefter og 69 vitenskaplige artikler. Begge tjenester (se <http://www.ub.uit.no/munin/>) kan sees på som prototyper for tilsvarende funksjoner i et institusjonsarkiv.

Arbeidet skjer i tett samarbeid med universitetsbibliotekene i Oslo, Bergen og Trondheim for å få til en felles søketjeneste mot de fire publiseringsarkivene. De fire UBene har også tatt initiativ til et samarbeid med FRIDA (universitetenes fellessystem for forskningsdokumentasjon) for å få til en effektiv overføring av informasjon mellom dette systemet og institusjonsarkivene.

Hva skal vi levere?

Prosjektet som universitetsdirektøren har bedt UB ta det administrative ansvaret for, er nå i sin oppstart og vil bli gjennomført i tett dialog med fakultetene/enhetene. Arbeidet vil ha to hovedfaser, hvor vi først vil bygge opp et komplett tilbud for doktoravhandlinger og masteroppgaver og gjøre disse tilgjengelige i en nasjonal søketjeneste. Vi tar sikte på at dette kan taes i bruk i løpet av 2005.

Fase to vil ta for seg arkivtjenesten for vitenskaplige artikler og integrere denne i et helhetlig digitalt vitenarkiv for UiTø.

Stein Høydalsvik
IT-leder UB

Universitetsbiblioteket i Tromsø, Breivika, 9037 Tromsø,
Tlf.: 77 64 40 00, Fax.: 77 64 45 90
Ansvarlig redaktør: Bibliotekdirektør [Helge Salvesen](#)
[Vev-ansvarlig](#). Oppdatert: 22.3.2005.
